

Permetre-s'ho tot

ALBERT JANÉ

És un fet ben conegut que quan el pronom *tot* i les seves formes flexives fan de complement directe del verb demanen el reforç imprescindible del pronom feble corresponent:

- [1] Me'l vaig menjar tot.
- [2] Se la quedarà tota.
- [3] Les agafaria totes.

Si la forma *tot* té valor neutre, aleshores, com és propi, el seu reforç és el pronom *ho*:

- [4] No m'ho vaig poder acabar tot.
- [5] Ho tenen tot controlat.
- [6] Agafa-ho tot i anem cap a una altra banda.

En castellà, si bé es produeix un fet anàleg, es manifesta una tendència ja força antiga a l'omissió del pronom feble corresponent. Aquest ús del castellà, actualment ja força habitual, interfereix en el de la nostra llengua, i avui ja podem sentir, ara i adés, construccions com les següents, que no ens podem pas decidir a considerar admissibles:

- [7] *Es va quedar tot.
- [8] *Es pensen que saben tot.
- [9] *Els van prendre tot.

Com sabem, hi ha actualment qui rebutja d'una manera decidida la combinació pronominal *li ho* perquè considera que és artificiosa i inexistente en la llengua oral, i la substitueix per *l'hi* o, simplement, per *li*. Acceptant, com és de llei, *li ho* com a representació normal de la coincidència d'un datiu de tercera persona i d'un acusatiu neutre, cal no prescindir de la forma *ho* quan aquest darrer ve afectat pel quantitatiu o quantificador *tot*:

- [10] Li ho van concedir tot.
- [11] Si ho vol tot li ho donarem tot.

Òbviament, prescindim del pronom feble quan el terme quantificat per *tot* ve indicat explícitament, i dins l'estructura gramatical de l'oració, per un dels elements de què *ho* és el representant:

- [12] He de llegir tot això.
- [13] Li vaig explicar tot el que feia referència a aquell cas.

Però, en canvi:

- [14] Això, li ho ha de dir el president,

en què *això* apareix com un element dislocat o anticipat, no integrat en l'estructura de la frase. Comparem aquest cas amb una oració amb un datiu de primera persona, en què no prescindiríem mai del pronom acusatiu neutre:

- [15] Això, m'ho ha de dir el president.

Com que el pronom neutre *ho* pot fer, exclusivament, de complement directe o acusatiu, no apareix en els casos en què *tot* té una altra funció dins l'oració, com subjecte o complement del verb regit per una preposició:

- [16] No és pas cap llepafils: li agrada tot.
- [17] Té molt bona memòria i es recorda sempre de tot.
- [18] Com que hi ha d'haver eleccions ara acceixen a tot.

També és un fet ben sabut que el pronom *es*, quan fa la funció impersonal, és a dir, quan indica que l'acció del verb s'ha d'atribuir a una persona indeterminada, rebutja d'una manera absoluta la combinació amb el pronom neutre *ho*. No es tracta pas d'un rebuig decidit pels preceptistes, sinó d'un fet inqüestionable de la llengua real. I es pot escaure, naturalment, que el pronom *es* impersonal coincideixi amb el datiu *li*, com en els exemples següents:

- [19] Com que és el fill de l'amo se li permet tot.
- [20] Se li va dir però no en va fer cas.

Es pot esdevenir que algú que no tingui en compte el rebuig que acabem d'indicar vegi en els dos darrers exemples, tant amb la presència de *tot* [19] com sense [20], un cas d'omissió indeguda del pronom neutre *ho* i cuiti a esmenar aquestes dues construccions, perfectament correctes, amb la introducció indeguda d'aquest pronom neutre:

- [21] Com que és el fill de l'amo *se li ho permet tot.
- [22] *Se li ho va dir però no en va fer cas.

De nou, pot resultar útil la comparació amb unes construccions anàlogues amb un datiu de primera persona, en què la impossibilitat de la intervenció del pronom neutre és ben evident:

- [23] Com que sóc el fill de l'amo se'm permet tot.
- [24] Se'm va dir però no en vaig fer cas.

És clar, però, que en una oració de valor impersonal amb una estructura diferent (per exemple, el verb en tercera persona del singular en comptes del pronom *es*) és indegut prescindir del pronom neutre:

- [25] Li ho van dir (tot) però no en va fer cas.

La comparació amb una oració amb un datiu de primera persona demostra novament la seva eficàcia:

- [26] M'ho van dir (tot) però no en vaig fer cas.

Ara bé, si el pronom *ho* no té la funció impersonal sinó la funció reflexiva (en el sentit ampli del terme), la seva combinació amb el pronom neutre *ho* és ben natural i totalment correcta, tant si aquest pronom actua com a reforç de *tot* com si constitueix la totalitat del complement del verb (acusatiu, evidentment):

- [27] Té tanta bona fe que s'ho creu tot.
- [28] No va deixar res: s'ho va emportat tot.
- [29] S'ho va agafar molt a la valenta.
- [30] Diu que s'ho vol pensar abans.

Això fa que es doni el cas de construccions paral·leles, l'una amb el pronom *ho* i l'altra sense, però que no solament no tenen el mateix valor sinó que, en realitat, constitueixen estructures diferents:

- [31] S'ho permet tot.
- [32] Es permet tot.

En el primer cas [31] es tracta d'una oració personal amb el subjecte sobre-

tès, com és habitual en català. El pronom *es*, doncs, no hi fa la funció impersonal sinó que és inherent del verb *permetre's*. I en el segon cas [32] es tracta d'una típica oració impersonal, és a dir, una passiva reflexa. La diferència entre les dues construccions es fa encara més

evident si les fem una mica més complexes:

[33] El president, com que mana ell, s'ho permet tot.

[34] En aquest país es permet tot.

No cal dir que considerariem totalment inadmissible l'omissió del pronom neutre en les oracions personals [31] i [33]:

[35] El president, com que mana ell, *es permet tot. ◆

Sobre la «sicalipsi», encara

ROSER LATORRE

Em refereixo, és clar, a l'article que l'amic Albert Jané, en el núm. 72 de LLENGUA NACIONAL, titulat «Sobre la *sicalipsi*». Tot llegint-lo –i com que també en porto uns quants a cada cama– vaig recordar haver sentit el mot en alguna conversa entre antics companys de feina. Confesso que no en vaig copsar mai el sentit; em semblava un argot divertit, però no n'endevinava la malícia. Després, doncs, d'haver llegit les interessants reflexions d'Albert Jané, amb tota una aportació literària, i de comprendre la seva estranyesa (la de l'autor de l'article, és clar) per no haver trobat la paraula en els nostres diccionaris, em vingué aquella febreta pròpia dels qui tenim el «vici» de consultar-ne algun de tant en tant. Per això vaig recórrer –admetent que els diccionaris catalans no entraven el mot– al *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*, de Joan Coromines, editat per l'Editorial Gredos. Les paraules *sicalipsi* i *sicalíptico* hi apareixen amb les definicions següents:

sicalíptico 'obsceno', 1902, creado para anunciar una obra pornográfica; probte. pensando en un cpt. del gr. *sykon* 'vulva' y *aleiptikós* 'lo que sirve para frotar o excitar'.

Deriv. *Sicalipsis*, formado con el abstracto correspondiente *àleipsis*.

El *Diccionario de uso del español*, de María Moliner, també recull aquests dos mots, amb una explicació etimològica que segueix la de Coromines.

Però voldria citar un altre diccionari, que actualment no tinc costum de consultar (em sembla que fou el primer que el meu pare va portar a casa) i que abans havia fet servir sovint, potser per les equivalències castelleses i franceses que conté. Em refereixo al diccionari conegut amb el nom de *Pallas* –de fet, el de la casa editora–, que fou redactat per Emili Vallès i editat en 1927.

Potser valia la pena, doncs, de provar sort. La consulta fou efectiva, i vet aquí com defineix aquells dos mots Emili Vallès:

sicalipsi f. Belleza artística de les obres enginyoses i gracioses de caràcter eròtic, de fons atrevit, forma elegant i fons suau. 2. **pornografía**.

sicalíptico, a. Relatiu a la sicalipsi.

Aclarits el significat i l'etimologia, encara ens podríem preguntar com va sorgir la creació d'uns mots tan especials, i com se n'escampà l'ús. Però bé, la intenció d'aquestes notes no és sinó que serveixin de complement a l'article, ja prou explícit, d'Albert Jané. ◆

